

תקשורת וחברה ג'

שתי יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים:

פרק ראשון: רב-תרבותיות וייצוגים	60	נקודות
פרק שני: שאלות על-פי מבניות	40	נקודות
סה"כ	100	נקודות

עליך להשיב על שלוש שאלות בסך-הכול.

ג. חומר עזר מותר לשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין הקלות ללקויי למידה.

בשאלון זה 10 עמודים.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר,
אך מכוונות הן לנבחנות והן לנבחנים.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון: רב-תרבותיות וייצוגים (60 נקודות)

ענה על שאלה 1 – שאלת חובה (60 נקודות).

שאלה 1

חלק א' (30 נקודות)

קרא את קטע העיתונות (אנסיין) שלפניך, וענה על שתי השאלות שלאחריו.

אלפי מבקשי מקלט הפגינו בתל-אביב: "מתייחסים אלינו כמו אל חיות"

אלפי מבקשי מקלט ותומכיהם התקבצו כדי להפגין בכיכר "רבין" בתל-אביב, לאחר שצעדו לשם מגינת לוינסקי שבדרום העיר, במחאה על החוק למניעת הסתננות ועל כליאתם של מבקשי מקלט במתקן הכליאה "חולות" שבדרום הארץ.

המפגינים קראו "חופש, חופש, לא עוד כלא", ונשאו שלטים שעליהם מספרי אסיר, ושלטים שעליהם נכתב "אנחנו בני אדם". הם הודיעו גם על שביתה כללית, על אותו הרקע, וכי לא יגיעו לעבודה במשך שלושה ימים.

סלאח, 25, מבקש מקלט מדרפור השוהה בישראל זה חמש שנים, הגיע לכיכר במקום להגיע לעבודתו כפועל בניין. "היה לי חשוב להגיע לכאן כדי לומר לממשלת ישראל שאנחנו פליטים ומגיעות לנו זכויות של בני אדם". עוד הוסיף: "המנהלים והחברים לעבודה מבינים את המצב והם לא רוצים לראות אותי ואחרים עוזבים ללא, כשלא עשינו דבר רע ואנו עובדים טובים שרק באים להרוויח כסף כדי לחיות".

מארגני ההפגנה, כולם אזרחי אריתראה וסודן, הגיעו כשהם לבושים באפודים זוהרים, ולא רצו להתעמת עם כוחות הביטחון הרבים שאבטחו את האירוע. גם המפגינים שמרו על הסדר ומילאו אחר הנחיות המארגנים, שקראו להם לשבת, לקום ולהצליב ידיים.

"התחלנו בצעדת מחאה, המשכנו בהפגנות וכעת אין לנו ברירה אלא לפתוח בשביתה כדי שאולי מישהו יקשיב לנו", הסביר הטום, השוהה בישראל זה שש שנים. לדברי הטום, שבימים אלה לומד באוניברסיטה ולא עובד, ההחלטה על שביתה נועדה לעורר הזדהות מצד הישראלים. "לא הגענו לכאן כדי לעבוד אלא כדי לקבל הגנה", אמר, והוסיף: "אלפי עובדים לא יגיעו מהיום לעבודה במסעדות, במלונות, בשיבות ובאלפי מקומות נוספים כדי להעלות את המודעות בקרב הישראלים לכך שאין בכוונתנו לפגוע בהם. כנראה רבים יושפעו מהשביתה ואנו מקווים שיבינו אותנו".

אמש קיימו מבקשי המקלט אספת חירום שבמהלכה סיכמו את הפרטים האחרונים של השביתה. "יציאתנו לשביתה לא מופנית נגד המעסיקים אלא מדובר בפעולת מחאה. אנו מודעים לסיכון הכרוך בשביתה – אנו עלולים לאבד את מקומות העבודה שלנו ואת מקור פרנסתנו, אבל הצעד הזה נועד להבהיר לחברה הישראלית שברחנו לכאן בשל הסכנה הנשקפת לחיינו במדינות המוצא. אנו מבקשי מקלט מדיני. כמו כל אדם, גם עלינו להתפרנס על מנת לחיות בכבוד".

(מעובד על-פי דנה ויילר פולק, מערכת "וואלה", 5.1.2014).

1. **(15 נק')** ציין **שישה** גורמים המביאים את התקשורת **לסקר באופן אוהד פעולות מחאה**. האם הסיקור של התקשורת המתואר בפתיח הוא סיקור אוהד? נמק את תשובתך ובסס אותה על שלוש דוגמאות מן הפתיח.
2. **(15 נק')** תאר את **שלושת השלבים בהתפתחות קבוצת מחאה** (לפי המאמר "הפוליטיקה של השוני" מאת מיכאל וולצר). הסבר באיזה מבין שלושת שלבי ההתפתחות של הקבוצה נמצאים מבקשי המקלט לפי הפתיח. נמק את תשובתך.

חלק ב' (30 נקודות)

בחר שלושה מבין ארבעת הייצוגים של קבוצות חברתיות בתקשורת, וענה על השאלות על-פי ההנחיות.

ייצוגי נוער בתקשורת

3. **(10 נק')** קרא את הקטע שלפניך וענה על השאלה שלאחריו.
צדק חברתי בבית-הספר: תלמידי תיכון בחיפה מאסו ברמת המחירים הגבוהה של המוצרים הנמכרים בבית הקפה בבית-ספרם. בשל כך, החליטו התלמידים להחרים את בית הקפה, עד שבעליו יורידו את המחירים. "התעסקתם עם הדור הלא נכון", כתבו התלמידים, מארגני המחאה, להנהלת בית-הספר, "החרם חשוב לנו כי הגענו למסקנה שלא לכל התלמידים יש יכולת לקנות שם, ולכן החלטנו לצאת במחאה כדי לסייע לאותם התלמידים." מנהל בית-הספר הגיב: "התלמידים מנסים להשפיע על יוקר המחייה בחייהם".

תאר **שלושה** אופני ייצוג של נוער בתקשורת. האם האופנים הללו באים לידי ביטוי בפתיח? נמק את תשובתך.

ייצוגי גברים בתקשורת

4. (10 נק') על-פי קלארק, קיימים **ארבעה שלבים של ייצוג גברים** (או קבוצות חברתיות) בתקשורת: הִדְרָה, סטריאוטיפ, הִסְדָּרָה, וְהִכָּלָה. נתח **שלושה** מבין ארבעת השלבים על-פי סרט קולנוע, פרסומת או תכנית טלוויזיה שראית.

ייצוגי מפגינים בתקשורת

5. (10 נק') קרא את הקטע שלפניך וענה על השאלה שלאחריו.
- שתי הפגנות התקיימו במקביל: מול בית ראש הממשלה בירושלים הפגינו כמה עשרות בני משפחה של קורבנות טרור, יחד עם תומכיהם, במחאה על השחרור של טרוריסטים פלסטינים מבתי-הכלא בישראל. לעומת זאת, בתל-אביב הפגינו כמה אלפי מבקשי מקלט, יחד עם תומכיהם, במחאה על החוק שמחייב את כליאתם למשך שנה בלי הזכות לראות שופט.
- מצד אחד, בני "משפחת השכול" אזרחי ישראל, קורבנות הטרור, בעלי משקל סגולי כבד. מנגד, קבוצה של לא-יהודים, חסרי מעמד ונטולי זכויות. דומה כי במדרג "בעלי הקול" של החברה בישראל, אין קצוות מרוחקים יותר.
- האם שתי המחאות המתוארות בפתיח יקבלו סיקור דומה בתקשורת? נמק את תשובתך והתייחס בה למושג **מרחק אידאולוגי** או **המפגין כ"אחר"**.

ייצוגי עוני בתקשורת

(10 נק') 6. קרא את הקטע שלפניך וענה על השאלה שלאחריו.

עוני בישראל 2013:

עשרות אלפי ילדים נאלצים לגנוב אוכל כדי להתקיים

מספרים מבהילים עולים מדו"ח העוני האלטרנטיבי שפרסם ארגון "לתת". בניגוד לטענה כי "בישראל אין ילדים רעבים", 12% מהילדים במשפחות הנתמכות בידי רשויות הרווחה אספו אוכל מהרצפה או מפחי אשפה בשנה האחרונה.

רק לפני חצי שנה הודיע מנכ"ל משרד הרווחה כי "בישראל אין ילדים רעבים". אלא שהנתונים המתפרסמים היום, 16.12.2013, לקראת יום העוני הבינלאומי, מראים אחרת. אי-ביטחון תזונתי הוא תופעה הולכת ומתרחבת בישראל, וכמחצית מהמשפחות הנתמכות על-ידי רשויות הרווחה (כ-360 אלף משפחות) דיווחו השנה כי ילדיהם לא אכלו יום שלם, וכי אין מדובר באירוע חד-פעמי. 14% מהמשפחות גם דיווחו כי נאלצו לקבץ נדבות כדי להתקיים, ורבים מילדי המשפחות הנתמכות נאלצו לגנוב אוכל או לאסוף אותו מן הרצפה או מפחי האשפה.

ענה על השאלות הבאות והבא דוגמאות מן הפתיח להוכחת דבריך:

- כיצד התקשורת מסקרת את העוני?
- מתי עוסקים בעוני?
- במה לא יעסוק סיקור העוני?

פרק שני: שאלות על-פי מבניות (40 נקודות)

עליך לבחור שתי מבניות, ובכל מבנית עליך לענות על שאלה אחת בלבד (סך הכול עליך לענות על שתי שאלות – אחת מכל מבנית).

המבנית: חופש הביטוי והעיתונות

ענה על אחת מבין השאלות 2–3 (לכל שאלה – 20 נקודות).

שאלה 2

לאחרונה סערה התקשורת בעקבות מה שכינה אחד הכתבים הבכירים לענייני משטרה כ"פרשה שתרעיד את המשטרה" – פרשת הרב והניצב. הפרשה עסקה בשחיתות, לכאורה, שבה מעורב שוטר בכיר ורב. פורסם כי השוטר הבכיר קיבל מן הרב הטבות בעשרות אלפי דולרים: כסף מזומן לבנו, סוויטה לו ולבני משפחתו בחינם והנחה ברכישת דירה. הבכיר הכחיש את הטענות ואמר: "הטענות האלה מגוחכות, זהו קשקוש"..."אין קשר בין המציאות לבין הטענות".

(10 נק') א. ציין את **שני דגמי הפיקוח** המתארים את מערכת היחסים בין השלטון לבין התקשורת ותאר אותם. על-פי איזה דגם ניתן להסביר את סיקור הפרשה בתקשורת כפי שהיא מתוארת בפתיח? נמק את תשובתך.

(10 נק') ב. הסבר מהו **חופש הביטוי** ופרט את **ארבע** ההצדקות לקיומו. הסבר והדגם **שתי** הצדקות לחופש הביטוי המאפשרות את פרסום הפרשה.

שאלה 3

שלושה נערים בני 14 נעצרו כחשודים בביצוע אונס קבוצתי של ילדה בת 12 בבית-ספר באזור המרכז. המשטרה צופה מעצרים נוספים. מאז התפוצצה פרשת אונס הילדה בת ה-12 בידי חבורה של בני נוער, התחרו ביניהם כלי התקשורת על ראיונות בלעדיים עם החשודים ועם הקורבן, ובכל יום הם התגאו בהישג העיתונאי שלהם לכאורה.

בני הנוער ומקורביהם דיברו בתקשורת על העוול שנגרם להם בשל המעצר. "הם לא ידעו שהיא בת 12", אמרו. "זה היה בהסכמה", ועוד. הנאנסת דיברה בריאיון בלעדי בחדשות ערוץ 10 בעילום שם, כשפניה מטושטשות, קולה מעוות ואָמָה יושבת לידה.

- (10 נק') א. הסבר מהו **תקנון האתיקה המקצועית של העיתונאים**. הצג **שלושה מכללי האתיקה המקצועית** והסבר באמצעות אחד מהם אם הכתבים והעורכים פעלו על-פי כללי האתיקה בסיקור פרשת האונס.
- (10 נק') ב. הסבר מהו **עקרון הסוביודיצה** ופרט את סעיפיו. האם עקרון הסוביודיצה נשמר בסיקור פרשת האונס? נמק את תשובתך.

המבנית: יהדות ותקשורת

ענה על שאלה אחת מבין השאלות 4–5 (לכל שאלה – 20 נקודות).

שאלה 4

בפשקוויל שפורסם לאחרונה על קירות הבתים בבני־ברק, נכתבו הדברים האלה:
"פנייה וזעקה להורי התלמידים במוסדות החינוך: לאור בקשתם של גדולי הדור להתריע מפני השפעתם הרעה של השבועונים למיניהם, פונים אנו אליכם הורים נכבדים בכאב וחרדה מתופעה זו החודרת בקרב מחננו. מחד גיסא (=מצד אחד) מביאים דברים באיצטלה חרדית (=בלבוש חרדי), ומאידך, מעבירים באופן סמוי וגלוי השפעות פסולות ואנטי־חינוכיות. פונים אנו אליכם הורים יקרים! אנא חוסו על נפשותיכם ועל נפש ילדיכם ואל תתנו להטעיה זאת לצוד את נפשותיכם".

- (10 נק') א. הצג **שלושה** הבדלים בין **יומונים (עיתונות מפלגתית)** ובין **השבועונים במגזר החרדי**. כיצד מוסברת הביקורת שהובאה בפתיח לאור הבדלים אלו?
- (10 נק') ב. הסבר מהי **"הוועדה הרוחנית/הצנזורה"** ומהו תפקידה. הסבר על-פי הפתיח אם הוועדה הזאת משפיעה על התכנים המתפרסמים בעיתונות היומית בלבד או גם בשבועונים. נמק את תשובתך.

שאלה 5

לפני כמה חודשים הופיעה באתר Ynet הכתבה שלהלן:

"במודעת פרסומת של "תנובה" שהתפרסמה בעיתונים חרדיים, מופיע ציור של שכונה שוקקת חיים. למעלה מ-100 דמויות בציור, מטיילות, משחקות ושותות שוקו – אבל אף אחת מהן אינה ילדה, אישה או נערה. מפרסמים, גם אם הם חילוניים ביותר, נוהגים לפרסם בעיתונות החרדית מודעות נטולות כל זכר לבנות המין הנשי. גם חברות אחרות נכנעו לגורמים שאינם מייצגים את כלל המגזר החרדי ומשחיתים פרסומות שבהן מופיעות נשים. לדברי החרדים, הפרסום נטול הנשים בא כדי לכבד את רגשות הציבור ולשמור על כבוד האישה. "תנובה" אמרה בתגובה: "זה פרסום שמיועד לציבור החרדי ואין כוונה לפגוע בציבור זה או אחר".

(מעובד על-פי מירב קריסטל, ynet, 25.7.2013)

10 (נק') א. תאר שלושה ממאפייני הפרסום החרדי. האם הפרסומת המתוארת בפתיח הופקה כך שתתאים לעקרונות אלו? נמק את תשובתך.

10 (נק') ב. תאר את מודל המיעוט של לארי גרוס. ציין לאיזו משלוש דרכי ההצגה של קבוצות המיעוט – על-פי המודל של גרוס – מתאימה הפרסומת של "תנובה". האם אופן הצגת הדמויות בפרסומת תואם את המודל? נמק את תשובתך.

המבנית: פוליטיקה בעידן הניו-מדיה

ענה על שאלה אחת מבין השאלות 6–7 (לכל שאלה – 20 נקודות).

שאלה 6

פְּלִי תקשורת בכל רחבי העולם דיווחו על המיני-סערה שהתעוררה בישראל סביב הדיווח שלפיו יאיר נתניהו, בנו של ראש הממשלה, יוצא עם בת זוג נורבגית, וניסו להסביר לקוראיהם מדוע בעיני חוגי ימין בישראל יחסים עם צעירה גויה הם דבר נורא כל-כך. מגזין אמריקני יוקרתי כתב כך: "נתניהו מותקף בגלל השיקסע (גויה) של בנו".

10 (נק') א. הסבר את המושג אינפוטיינמנט. הסבר כיצד מעודדת התקשורת את האינפוטיינמנט על פי אחת התאוריות הנאו-מרקסיסטיות. התייחס בתשובתך לפתיח.

10 (נק') ב. הסבר מהי אסכולת קביעת סדר-יום וכתוב כיצד היא באה לידי ביטוי בפתיח.

שאלה 7

פוליטיקה חדשה – ברשויות המקומיות

כבר שמענו על מגישי טלוויזיה שהלכו לפוליטיקה, על בנקאים ועיתונאים ואנשי הייטק שנטשו את עיסוקיהם לטובת העשייה הציבורית. לקראת הבחירות לרשויות המקומיות, נחשפים עוד ועוד אנשי קריירה שמבקשים לעשות שינוי.

"אני לא באמת מתכוון להיכנס לפוליטיקה", מסתייג השחיין גל נבו המתמודד למועצת העיר ראשון לציון. אבל "הצטרפתי לתנועה של הירוקים והצעירים שמטרתה שיפור איכות חיים. הרבה מחבריי מעוניינים לגור בעיר הזו ולגדל את ילדיהם. מעבר לכך, זו תנועה א־פוליטית".

גם השחקן הנרי דוד החליט להשתתף במרוץ למועצת העיר פתח תקווה ואמר: "לתנועה שלנו קוראים 'ביחד', והיא מורכבת מחילונים, דתיים, ותיקים ועולים חדשים שרוצים מאוד לשנות את החלק החינוכי והתרבותי של העיר, כדי שלילדים שלנו יהיה מקום טוב יותר לגדול ולהתפתח בו".

- 10 נק') א. הסבר מיהו **פוליטיקאי סלבריטאי**, וציין את **שני** סוגיו. הסבר את מאפייניו של כל סוג, וציין לאיזה סוג של פוליטיקאי ניתן לשייך את גל נבו והנרי דוד.
- 10 נק') ב. הסבר את **מודל מדרג ההשפעות בפרסום הפוליטי**. באיזה שלב במדרג ההשפעות נמצאים גל נבו והנרי דוד? נמק את תשובתך.

המבנית: מהסיפור למיזנסצנה

ענה על אחת מבין השאלות 8–9 (לכל שאלה – 20 נקודות).

שאלה 8

סוגת הסרט משפיעה על השפה הקולנועית שלו.

- 4 נק') א. הסבר מהי **סוגה** קולנועית.
- 6 נק') ב. ציין **שתי** סוגות קולנועיות.
- 10 נק') ג. בחר **אחת** מן הסוגות שאתה מכיר והצג את כללי הסוגה הזאת על-פי שני סרטים שבהם צפית במסגרת לימודך.

שאלה 9

המושג "נקודת מבט" מגדיר לצופה את עולמו של גיבור הסרט.

- (10 נק') **א.** הסבר מהו תפקידה של **נקודת המבט** בסרט. בהסברך היעזר בדוגמאות משני סרטים שונים שבהם צפית במסגרת לימודיך.
- (10 נק') **ב.** האם לדעתך קיימת בסרט רק נקודת מבט אחת או שקיימות נקודות מבט נוספות? בסס את תשובתך על דוגמה מסרט שבו צפית במסגרת לימודיך.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל.
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך.